

A kis kavics

Szabálytalanságok, tanulságok nélkül

II.

Afrika hangja a Magyar Írószövetségben.

Részlet egy készülő regényből

A kórházban nem akartak szóba állni a rokonokkal, csakis a férjével, a nagy hatalmú, befolyásos emberrel, aki igazgató is volt. Nem álltak szóba az anyjával és az öccsével sem. A sem zongoratanárnő sem modernballett-oktató, de lélekben mindkettő, az alacsony, örökké dohányzó nő, egy rendkívül kedves lélek, öngyilkosságot kísérelt meg. Semmi fölhajtást nem csinált, úgy értem, nem kötél vagy a nagyapja borotvája, finom, elegáns mozdulat, és üres lett a nyugtatósüvegce. Talán a szokatlan szeptemberi forróság kezdte ki az idegeit vagy fejezte be a műveletet, a kora őszi meleg napfény véglegesen kirojtolta az idegeit.

Évek óta mondja, hogy felhők futnak a fejében, csak senki nem volt hajlandó komolyan venni. Anyám ezzel a mondattal lépett be a konyhába. Egy kicsit habókos, mondta az anyja. Tudod, milyen az a lány, folyton kitalál valamit, mondta a nagyanyám a telefonba anyámnak. Azt hittem, rólam beszélnek.

Miféle felhők? Ezt kérdeztem, föl sem pillantva, rettentően éhes voltam, faltam befelé a csirkecombokat. Nincs nekem semmi bajom, felhőket meg sohasem láttam a fejemben, igazából nincs is más benne, csak mondatok, jönnek-mennek. Igaz, erre mondhatjuk, hogy jönnek-mennek, mint a felhők az áprilisi égen, de mindent összevetve ez egyáltalán nem rossz. Kicsit néha zavaró, mert egyre ritkábban jut eszembe, honnan is jön a mondat. Melyik könyvből vagy filmből. *A halott szeme mindig téged néz,* ez is egy ilyen mondat, hetekig jött-ment a fejemben, míg végül bekupo-

rodott valamelyik zugba, azt hittem, a szerelemről szóló kortárs regényben olvastam, amelyekben olyan lágyan feküsznek egymás mögé a szerelmesek a változó évtizedek, emberöltők alatt mindig ugyanúgy, míg eszembe nem jutott, hogy Woody Hoyt mondja. Legalábbis azt hiszem, mert annyira azért nem figyeltem oda.

A halott szeme mindig téged néz, jelentettem ki, miközben az uborkasalátából a tejföl az államra csöppent, erre például mondhatjuk, hogy felhőként zúgott át meg át a fejemen. Ahogy fölpillantottam, államhoz szorítva a rózsaszín szalvétát, anyám sötétbarna tekintetébe akadt a pillantásom, a Kati nyugtatót ivott, kimosták a gyomrát, az intenzíven fekszik, ezzel folytatta, és megkerülve apámat visszaült a helyére, oda, ahonnan a telefon csörgése állította fel.

Anyámat a káposzta közt találták, meglehetősen csúnya kisbaba volt, nem is szerette az édesanyja, három napig rá sem nézett, viszont az édesapja imádta az első perctől kezdve és szereti most is, ahogy a felhők peremén ülve figyelni néma csatáit az anyjával. Aki a káposzták közé helyezte, miután megszületett. Ez csakis így történhetett. Más magyarázatot az elmúlt évtizedekben sem apám, sem én, sem a gyerek nem találtunk arra, ahogyan a nagyanyám viselkedik anyámmal, a hidegségnek és az önzésnek azzal a furcsa keverékére, amit ő odafigyelő szeretetnek nevez, képtelenek voltunk ennél elfogadhatóbb magyarázatot találni. A megfőzhetővel, a megehetővel, a főzés által finommá varázsolhatóval innen van anyámnak olyan elemi és mély kapcsolata, a káposztalevelek érintésétől a langyos meleg októberi kertben. Ahogyan a fidres-fodros, erőteljes zöld levelek végigsimítottak picinyke arcán, aprócska kezeihez értek, azt magával hozta, mintegy anyai örökségként. Ezért van az, hogy anyám tízéves kora óta főz, ebédhegyek, ebédóceánok lepik el életének éveit, emlékezetét. Ám ebben az örökségben az a csodálatos, hogy nem rossz, ellenkezőleg. Noha az, amit örökségként a génjeinkben magunkkal hozunk, általában a legrosszabb: szőrös a lábam és bütykös a lábfejem, ezt apai nagyanyámtól örököltem, a ritka hajam anyai dédanyámtól, romló fogaim anyai nagyanyámtól, a kutya természetem apámtól.

A csirke húsa omlósan vált le a combsontról, a krumpli finom selymességgel tapadt a szájpadrólásra, az uborkasaláta meg brácsázott a csirkepaprikás mellett, aki hallgatott már zenét, tudja, miről beszélek. Piazzolla Tangója. Amit a zongora csinál a harmonika mellett, azt tette az uborkasaláta a csirkepaprikás mellett a számban, talán ezért is csöppenhetett az államra. Az élvezettől. És ezért történhetett meg, hogy nem

néztem fel azonnal, amikor anyám belépett a konyhába. Különben tudtam volna, hogy nem rólam beszél, amikor azt mondja, hogy évek óta mondta, hogy felhők futnak a fejében. Persze egy gyerek mindig azt hiszi, hogy róla van szó. Normális körülmények között nevelkedett gyerek, mint amilyen én is vagyok. Anyám például a legritkább esetben hiszi, hogy róla van szó, amikor a nagyanyámmal beszél telefonon. Bár az is igaz, hogy meglehetősen bugyutának kellene lennie ahhoz, hogy azt higgye. Hiszen nem szólnak róla mondatok. Márpedig az én anyám hihetetlenül okos nő, a főzés szenvedélye mellett a matematikát is belülről kezeli, a kisujjában vannak a legbonyolultabb feladatok megoldásai, egyszerűen tudja, hogyan működnek a számok és műveletek, közgazdasági középiskolába járt, elképzelném róla, hogy otthonosan mozog a statisztikában, de nem, azt gyűlöli, viszont mindent, ami matek, élvezettel jár körül és old meg. Seperc alatt. Ezt persze véletlenül sem örökölttem tőle. Azt, hogy főzni nem szeretek, elfogadom, hiszen én nem a káposztalevelek között, hanem az ő karjaiban voltam, amióta a világra hozott, ott tart engem.

Volt másfél év, amikor ez nem így volt. Talán azt is elmesélem egyszer.

Egy apa holtában is apa, ez nem úgy van, mint az anyákkal, akiknek nemlétük pótolhatatlan űr. A mondatok rendkívül furcsa jószágok, ebből is látszik, hiszen amire elsőre gondolnánk – az anya halála –, az most egyáltalán nem bír jelentéssel. A fia találta meg, folytatja anyám, immár a konyhaasztalnál ülve, micsoda szerencse, hogy még idejében hazaért. Nekem ez nagyon hihetetlen történet lett, már abban a pillanatban, azóta sem fogtam fel, a betegségtől való félelmek, a szenvedés és halál gondolata ismerős, éveken át ébredtem veritékezve az éjszaka közepén, a végén már abban sem voltam biztos, hogy egy esetleges betegségből felgyógyulni-e jobb vagy belehalni, élni tovább esetleg csonka testtel, elhagyatottan. Volt úgy, hogy azt éreztem, beleőrülök ebbe a szünni nem akaró körforgásba, az élet végességének, a vereségnek a gondolatába. De ezek csak dőre szavak, meggondolatlan kijelentések, a beleőrülés nem így történik. Úgy történik-e esetleg, hogy évekig felhők futnak az ember fejében? És beleőrülésnek tekinthetjük-e azt, amikor ennek – az életnek – véget akar vetni valaki, akinek fizikailag semmi baja. Egészséges ötvenen túli nő. Sikeres étellel. A férj, aki igazgató volt és sikeres vállalkozó lett, a gyerek, aki időben elvégezte az egyetemet, az anya, aki minden héten elkészítette a férj kedvenc ételét, a túrós-tökös különlegességet, az öcs, aki számára nincs lehetetlen, vállalkozásai országhatárokon ívelnek, a sógornő, aki húsz évig várt arra, hogy az öcs, aki az eljegyzés után elhagyta, visszatérjen hozzá, ez

is megtörtént, csodák csodájára még válnia sem kellett, mert a *másikat* el sem vette feleségül, vadházasságban éltek, a nagynéni, aki imádattal csüngött rajta és példaként állította az egész családot elébünk, saját lánya, veje, unokája elé. Mindannyian döbbenettel vették tudomásul, hogy ez a sikeres élet gyomormosásba torkollhat. Intenzív osztályba, majd lekötözésbe és földszinti kórterembe.

A szégyen hullámokban öntötte el a testem.

Nem vették észre, kicsit csodálkozva néztek rám, föl sem merült, hogy rólam azt gondolták volna bármikor is, hogy felhők futnak a fejemben. Abban biztosak, hogy semmit nem csinállok úgy, ahogyan az elvárható lenne a való életben, de ez biztosan azért van így, mert történész lettem, pontosabban ezért lettem történész. Ami csak egy vékony szeletkéje az élet kenyerének, amit születésünkkel kezdünk rágni. Azt gondolnánk tizenöt évesen, ez a legmeghatározóbb, a szakma, amit választasz, hivatásod legyen, mert minden áldott nap ezt fogod csinálni, ilyeneket mondanak a nyolcadikosoknak, miközben annyi felé ágazik az élet, hogy abban a tanult szakmának, hivatásnak csak egy vékony szeletke jut. Sokkal többet mosunk és teregetünk, mosogatunk és zuhanyozunk, vásárolunk és aggódunk a számlák miatt, mint amennyit a hivatásunkkal foglalkozunk. A szerelmeskedésre is többet gondolunk, mint arra, amivel a nyugdíjig foglalkozunk. A csirkecombról finoman lefejtettem egy erecskét, kiügyeskedtem a tányér szélére, a szégyen kicsit alábbhagyott. Az érzés miatt szégyenkeztem, hogy valami otrombaságot követtem el, önző voltam és figyelmetlen, mintha mindig csak rólam volna szó. Miközben egy ember majdnem az életével fizetett azért, mert túl soknak vagy túl kevésnek érezte a rá irányuló figyelmet.

Léni, mondta anyám, a ruhádra csöppent az uborkasalátáról a tejföl. Ledörzsöltem, beledörgöltem a ruhámba, majd a Vanish elintézi, minek áll különben a fürdőszobában. Felhők futottak a fejében? – kérdeztem. És senki nem vette komolyan? Olyan lehetett, mint Afrika hangja a Magyar Írószövetségben, idegen elemek, hangok, mozdulatok, amik irányába úgy viselkedünk, mintha valóban érdekelne bennünket, mert Nobel-díjasok is vannak köztük. Az ő szövegeik jelentik Afrika hangját. Bömbölés és hörgés, miközben elcsattog a villamos. Bár fogalmam sincs, jár-e arra villamos, de ez nem is lényeges. Éppen olyan lehetett. Azzal a különbséggel, hogy az ő bömbölésére és hörgésére, amit a fejében vonuló felhők váltottak ki, senki sem figyelt oda, mert nemhogy nem Nobel-díjas, hanem még hivatása sincsen, úgy értem, olyan, amit komolyan vett volna valaki. Az

anyja. Legalább az anyja komolyan vehette volna, de ő inkább örült, hogy odahagyta a balettoktatást, az ugrabugrát. Engem ő tanított zongorázni. Emlékeztek, hogy ő kezdett zongorázni tanítani?

Ráborultam a fekete-fehér billentyűkre és elaludtam.

Amikor kiengedték a kórházból, megszabták a gyógyszereket, addig nem is kívántak visszatérni rá, az esetre, amíg a terápia zajlik, egy hónap vagy kettő, ezt nem tudtuk pontosan. Nem tudok már semmit, ezt mondta anyámnak a telefonba, autót vezetni sem. Nem emlékeztem arra, hogy valaha is vezetett volna, ritkán láttam, széles körű családi összejöveteleken, ahová mindenki elmegy: lakodalom, temetés. Amikor lakodalomban láttam, hosszú, lófarokba kötött haja veszett táncot járt a fején, kék szemében sárga szikrák villogtak, anyámat ölelte, mellé ült le, vele beszélgetett, dohányoztak együtt, susmusoltak, akár a gyerekek, ő kuncogott, akár egy vásott kölyök, anyám a maga komoly és elegáns módján mosolygott.

Van egy szóke asszony.

Aki miatt apám nem alszik, és züllik minden éjjel, legalábbis ez derült ki a lakodalmakban, amikor a zakójától már megszabadult és feltúrte az inge ujját, szőrös karja magasba lendült, szerencsére nem énekelt, viszont a másik karjával átölelte anyámat, a szóke asszonyt, a Kati pedig hozzájuk bújt, odagömbölyödött, teli szájjal nevetett, fogsora csillogott, kicsit befelé hajló metszőfogai büszkén mutogatták magukat széles ajkai között. A temetéseken komoran lógott a lófarok a fején, igazán levágathatná már, elvégre nem fiatal lány, hallottam sokszor a halottasház mellett dohányzó rokoni és ismerősi körből a mondatot, de a Kati nem hallotta, ő mindig el volt foglalva azzal, hogy segítsen, leültesse az öregeket, megszervezze a szállítást valamelyik vidéki rokonnak, aki másként nem jutna el a torra, aztán odasietett a szüleimhez, anyám nem gyújtott rá, apám folyton, olyankor korholta anyámat, amiért mindig tudja, hogyan kell viselkedni, soha nem téved, nem bánt meg senkit és nem tolakszik, a maga komoly és zárkózott módján hibátlanul és biztosan áll a csörgőkígyók között. Nem tudom, hogy a csörgőkígyók mérgesek-e. Ha nem, akkor a viperák között. Mint a Kati anyja és a többiek. Akiknek jó mondata még senkire nem volt soha az életben. A nagyanyám ebben kivétel, neki mindig voltak jó mondatai a Katiról és az öccséről, Rudiról. Rólunk soha.

Először is, tőled búcsúzó, drága feleségem.

110 Ez a nagyon barbár eljárás, amiben a halott a kántor hangján és énekelve búcsúzik a szeretteitől, elviselhetetlen volna, ha nem törhetnének ki a

könnyek, ha nem rázhatná a zokogás a közeli hozzátartozókat és nem sírnának a távolabbi rokonok, biztos vagyok abban, hogy a lélek fájdalomszilipjének a felhúzása történik meg, átszakad a fájdalom és megkönnyebbül a lélek. Legalábbis annyira, hogy kibírja. A Kati mindig ott volt valamelyik síró rokon közelében, simogatta a karját, lapogatta a hátát. Nyolcéves volt, amikor eltemették az apjukat, az öccse négy, egy keskeny útszakaszon a hegyek között nekipréselődött a kamionjával a hegynek, zárt koporsóban temették, nem vetettek rá utolsó pillantást, zsebkendővel felkötött áll, félig elnyíló üres szemek. Állítólag nagyon szép ember volt életében, egy bonviván, mint a fia. Akinek minden stiklijét azzal intéztek el, hogy nincs szegénynek apja. A nagyapám megpróbálta megregulázni, nem járt sikerrel. A Katit a nagyanyám vette kezelésbe, ő sem járt sikerrel, az egész nevelési hadjárat mégis úgy maradt meg, mint bizonyítéka annak, milyen értelmes, életre való gyerekek ezek. Szemben anyámmal, aki húszéves korában hozzáment apámhoz. Szemben apámmal, akinek lehetetlen életelvei vannak. Szemben kettejükkel, akik engem ilyenek neveltek fel. Egy kiszámíthatatlan, múltba temetkező történésznek, aki a nevét egy náci kurváról kapta. Bár ezt nem mondták soha, mert azt azért mindenki tudta, hogy a nevem anyám nevéből való. Annak a része. Így tehát csak hümmögtek, ha én kerültem szóba. Legyintettek. A Kati ezekről semmit sem tudott. Hatalmas étvágygal ette a szalonnát és a hagymát, amikor garázst épített a szüleimmel, talán az volt az egyetlen alkalom, hogy a férje is jelen volt, úgy értem, zsebkendőt kötött a fejére a tűző nap ellen és hatalmasakat nevetett, amikor a téglasor görbének tűnt. Az is volt. A szüleim, akik éveken keresztül kerülgették az összehasonlító történeteket, és akiknek minden okuk meglett volna arra, hogy meggyűlöljék ezt a középszerűt, inkább buta, mint eszes, alacsony lófarkas nőt, nagyon kötődtek hozzá. Szerették. Ha nagyon pontosan akarok fogalmazni, akkor azt kell mondanom, nagyon szerették Katit. Eltűrték, hogy engem magával cipeljen és zongorázni tanítson, amiből pedig nem kerülhettem ki sérülés nélkül, mert semmi tehetsége nem volt a tanításhoz, viszont mielőtt ráborultam volna a billentyűkre, elmesélte, hogyan csókolózott az emeletes házak között különböző fiúkkal. Már iskolába jártam, úgyhogy eltelt legalább öt év, de nem tudtam úgy elmenni azok előtt a házak előtt, hogy ne láttam volna magam előtt a Katit, amint egy téglára állva csimpaszkodik felfelé, és folyik a nyál a nyakába.

Egy dzsungel veszett hangjai a vidéki délutánban.

A gyógyszerek adagolását nem vizsgálták felül, örületes káosz van a fejemben, amikor beveszem a gyógyszereket, ekkora kiabálást még soha nem hallottam, állítólag ezt mondta az anyjának. Nem hagyták magára,

anyám erre többször rákérdezett, szerette volna, hogy kimozduljon, elmenjen hozzájuk, de csak az emlékek voltak köztük és a bömbölés, állati üvöltés a telefonkagylóban, egy tigris, oroszlán és párduc üvöltése, képzeld, mondta anyámnak, nem tudom bekapcsolni a mosógépet, mert nem vagyok jó semmire. Kopogott a hangja, és az állatok üvöltöttek benne.

Szombat este, amikor újra a kórházba vitték, sokáig kellett küzdeni, hogy visszahozzák. Leállt a szíve, és nem tudták, mi történt az agyával, átmosták belülről a testét, egy héten át mosták ki belőle a hangokat, a fejéből a kiabálást, a testéből a gyönyörű vadállatok bömbölő hangjait, az orvosok nem álltak szóba a rokonaival, csakis a férjével.

Minden csak technika kérdése.

A Hazug Jancsi, apám egyik nevelője szerint minden csak technika kérdése. Egy igazi úriember volt a Jancsi, lovakat árult a katonaságnak, de teheneket is eladott, bendőjükben hetven liter vízzel. Amikor meghalt az élettársa – apám egyik nagynénje –, a Hazug Jancsit a gyerekek kirakták a házból, mert annyi technikája azért nem volt, hogy az évek folyamán a szivarok és zakók mellett házat is vegyen magának, esetleg azt hitte, őt úgysem érheti a túlélés meglepetése. Nem volt hová mennie. A nőkkal mindig kedvesnek kell lenni, szépen beszélni velük, ha holnap elhagyod, akkor is. Emlékezzen rád úgy, hogy egy gavallér udvarolt neki. Ezt tanította a Hazug Jancsi apámnak. Haszontalan technikák. Rajta sem segített, amikor a bírónő elé került az ügy, mármint az, hogy van-e neki jussa a házból. Az övé-e a fele ház.

Ráismerni a részletekre, amik valamikor a nevetést jelentették, hátrahanyatló fejjel koppanni a konyha padlóján, miközben a gyerek – akinek a hajához hozzáérni, a fenekét megpusztilni, a halántékán futó eret lágyan tapintani nem szűnő öröme – elszörnyedve rázza az elernyedtet, az anyja testét, ősz lófarka kibomlik az erős mozdulatoktól és szétkenődik a padlón, vastag ajkai elnyílnak, csodálkozik, hogy ennyire egyszerű és könnyű az egész ügylet, elszakadni, megszabadulni, a szétaposott fekete pacsniktól, a balettos macskanadrágoktól, a régen eladott zongora emlékeitől, a dugás jelentette élvezettől, de leginkább a felhőktől, amik mindezek helyébe kerültek az évek folyamán.

A sógornője beverekedte magát az orvoshoz. Mondatok hangzottak el a hetvenes éveket idéző szobában. Az olajnyomatok a falon meg-megrezzentek a huzattól, amióta megépült a kórház, még nem cseréltek rajta ablakot, a hetedik emelet magasságában mindig erős a szél, huzatosak a

termek, az orvosi szobák is. Az orvosi szobákban elhangzó mondatok súlya alatt beomlana a föld. Ezért nyomja inkább az emberek lelkét. Anyám erről semmit nem akar mondani, nem is kell mondania, a konyhában, a sercegően sülő hús mellett, az almaszószt kóstolgatva pontosan tudjuk, mit gondolunk, apám felritttyenti a micijét és felhúzza a román-kockás kabátkáját, majd visszaül a székre, én kikukucskálok az almaszószt mögül és anyámra nézek, Léni, mondja anyám, lecsöppentetted a szoknyádat. Minden csak technika kérdése, jegyzi meg apám. Anyám elérte, hogy valaki elmondja végre az orvosnak, mit érzett a Kati az orvosságoktól. Azóta változtattak az adagon. A többi mondat kiszivárgott a konyhai illatokkal, ízlésből, fájdalomtól vagy éppenséggel azért, hogy képesek legyünk meghagyni valamit abból a széles szájú, pisze orrú, hetrefüles nőcskéből, aki szemtussal emelte ki a szemét.

Anyám egy harcos.